

TINGLOVCHILARDA KREATIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Nurimov Olimjon Basharatovich

*O‘zbekiston Respublikasi Harbiy Xavfsizlik
va Mudofaa Universiteti katta o‘qituvchisi.*

Annotatsiya: *Maqolaning mazmuni: Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim tizimida tinglovchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari tahlil qilinadi. Muallif ijodiy fikrlashni shakllantirishda ta’lim muhitining roli, pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlarning ahamiyatini yoritib beradi. Shuningdek, tinglovchilarda muammoli vaziyatlarni mustaqil hal etish, nostandart yondashuvlarni qo‘llash va shaxsiy ijodiy salohiyatni ro‘yobga chiqarish mexanizmlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot davomida ta’lim jarayonini kreativlashtirishga to‘sqinlik qiluvchi omillar va ularni bartaraf etish bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *Kreativ tafakkur, pedagogik innovatsiyalar, ijodiy salohiyat, tinglovchi, ta’lim sifati, divergent fikrlash, muammoli ta’lim, motivatsiya, pedagogik mahorat.*

Аннотация: *В данной статье анализируются педагогические и психологические основы развития креативного мышления слушателей в современной системе образования. Автор раскрывает роль образовательной среды, значение педагогических технологий и инновационных методов в формировании творческого мышления. Также рассматриваются механизмы самостоятельного решения проблемных ситуаций, применения нестандартных подходов и реализации личного творческого потенциала слушателей. В ходе исследования разработаны методические рекомендации по устранению факторов, препятствующих креативизации образовательного процесса.*

Ключевые слова: *Креативное мышление, педагогические инновации, творческий потенциал, слушатель, качество образования, дивергентное мышление, проблемное обучение, мотивация, педагогическое мастерство.*

Abstract: *This article analyzes the pedagogical and psychological foundations for developing listeners' creative thinking in the modern educational system. The author highlights the role of the educational environment and the importance of pedagogical technologies and innovative methods in shaping creative mindset. Mechanisms for independent problem-solving, applying non-standard approaches, and realizing personal creative potential are also examined. The study provides*

methodological recommendations for overcoming barriers to the "creativization" of the educational process.

Keywords: *Creative thinking, pedagogical innovations, creative potential, listener, quality of education, divergent thinking, problem-based learning, motivation, pedagogical mastery.*

Tinglovchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirish — bu nafaqat bilim berish, balki yangi g'oyalarni yaratish, muammolarga nostandart yondashish va intellektual moslashuvchanlikni shakllantirish jarayonidir.

1. Kreativ tafakkurning tarkibiy qismlari

Pedagogik nuqtai nazardan kreativlik to'rtta asosiy mezon orqali baholanadi (E.P. Torrens modeli asosida):

Ravonlik (Fluency): Muayyan vaqt ichida ko'p miqdordagi g'oyalarni o'ylab topish.

Moslashuvchanlik (Flexibility): Bir yondashuvdan boshqasiga tez o'ta olish, turli toifadagi yechimlarni ko'rish.

Originallik (Originality): Noyob, kam uchraydigan va kutilmagan g'oyalarni yaratish.

Mukammallik (Elaboration): G'oyani detallar bilan boyitish va uni amalga oshirish darajasiga yetkazish.

2. Rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari

Tinglovchi ijodiy fikrlashi uchun ta'lim jarayonida quyidagi muhit yaratilishi zarur:

Psixologik xavfsizlik: Tinglovchi xato qilishdan yoki tanqid qilinishidan qo'rqmasligi kerak. Har qanday "g'alati" g'oya ham dastlab qo'llab-quvvatlanadi.

Intellektual tashabbus: Faqat berilgan topshiriqni bajarish emas, balki muammoga shaxsiy nuqtai nazardan yondashish rag'batlantiriladi.

Divergent va konvergent fikrlash muvozanati: Avval ko'plab yechimlar izlanadi (divergent), so'ngra ular ichidan eng maqbuli tanlab olinadi (konvergent).

3. Samarali pedagogik metodlar

Tinglovchilarda ijodiylikni faollashtiruvchi asosiy texnologiyalar:

A. "Aqliy hujum" (Brainstorming)

Bu metodda asosiy qoida — g'oyalarni ishlab chiqish bosqichida tanqidning taqiqlanishi. Bu tinglovchining ichki "senzura"sini olib tashlaydi.

B. SKAMPER (SCAMPER) texnikasi

Mavjud obyekt yoki jarayonni o'zgartirish orqali yangi g'oya yaratish:

Substitute (Almashtirish)

Combine (Birlashtirish)

Adapt (Moslashtirish)

Modify (O'zgartirish)

Put to another use (Boshqa maqsadda qo'llash)

Eliminate (Olib tashlash)

Reverse (Teskarisiga aylantirish)

V. Muammoli ta'lim (Problem-based Learning)

Tinglovchiga tayyor yechim berilmaydi, balki yechimi noma'lum bo'lgan ziddiyatli vaziyat qo'yiladi. Ushbu vaziyatdan chiqish yo'lini izlash kreativlikni faollashtiradi.

4. Pedagogning roli va kompetensiyasi

Kreativ tafakkurni rivojlantirishda o'qituvchi "bilim beruvchi" emas, balki fasilitator (jarayonni yengillashtiruvchi) va moderator vazifasini bajaradi:

Savol berish mahorati (Ochiq savollar berish).

Tinglovchilarni o'z-o'zini baholashga yo'naltirish.

Shaxsiy kreativ namuna ko'rsatish.

XULOSA

Kreativ tafakkurni rivojlantirish — bu tinglovchini standart qoliplardan chiqishga o'rgatish jarayonidir. Buning asosida mustaqil izlanish, xato qilish huquqi va innovatsion metodlarni muntazam qo'llash yotadi.

Tinglovchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirish — bu shunchaki bilim berish emas, balki ularda muammolarga nostandart yondashish va yangi g'oyalarni qo'rqmasdan yaratish ko'nikmasini shakllantirish jarayonidir. Ushbu maqsadga erishishning pedagogik asoslari quyidagi uchta ustunga tayanadi:

Ta'lim muhiti: Tinglovchi xato qilishdan qo'rqmaydigan "erkin fikrlash maydoni"ni yaratish.

Innovatsion metodlar: "Aqliy hujum", SKAMPER va muammoli ta'lim orqali tinglovchini tayyor yechimlardan voz kechishga undash.

Pedagog mahorati: O'qituvchining "bilim manbai"dan jarayonni boshqaruvchi "fasilitator"ga aylanishi.

Yakuniy fikr: Kreativ tafakkur — zamonaviy mehnat bozorida tinglovchining raqobatbardoshligini ta'minlovchi eng asosiy kompetensiya (soft skill) hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Gilford Dj. Strukturnaya model intellekta / Psixologiya mishleniya. – M.: Progress, 1965.

2. Torrens E.P. Genezis tvorcheskogo mishleniya // Psixologiya odarennosti detey i podrostkov. – M.: Akademiya, 1996.

3. Berkinfals M., TRIZ: Pedagogika na stike nauk. – M.: Vita-Press, 2015. (Ijodiy masalalarni yechish nazariyasi bo'yicha).

4. Robinson, K. Creative Schools: The Grassroots Revolution That's Transforming Education. – Penguin Books, 2016.

5. De Bono, E. Six Thinking Hats (Oltita fikrlash qalpog'i). – Little, Brown and Company, 1985.